

Brüssel, 5. detsember 2025
(OR. en)

16065/25

JAI 1806
FREMP 366

SAATEMÄRKUSED

Saatja:	Euroopa Komisjoni peasekretär, allkirjastanud Martine DEPREZ, direktor
Komisjoni dok nr:	COM(2025) 751 final
Teema:	KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE 2025. aasta aruanne ELi põhiõiguste harta kohaldamise kohta Ülevaade ELis põhiõiguste harta kohaldamise tugevdamise strateegia rakendamisest

---

Käesolevaga edastatakse delegatsioonidele dokument COM(2025) 751 final.

Lisatud: COM(2025) 751 final

Brüssel, 5.12.2025
COM(2025) 751 final

**KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA
MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE**

2025. aasta aruanne ELi põhiõiguste harta kohaldamise kohta

Ülevaade ELis põhiõiguste harta kohaldamise tugevdamise strateegia rakendamisest

2025. aasta aruanne ELi põhiõiguste harta kohaldamise kohta

Ülevaade ELis põhiõiguste harta kohaldamise tugevdamise strateegia rakendamisest

Sisukord

1. Sissejuhatus	2
2. Harta tõhusa kohaldamise tagamine liikmesriikides	4
3. Kodanikuühiskonna organisatsioonide, õiguste kaitsjate ja õiguspraktikute võimestamine	10
4. Harta kui ELi institutsioonide suunanäitaja kasutamise edendamine	16
5. Inimeste teadlikkuse suurendamine hartast tulenevatest õigustest	19
6. Kokkuvõte	21

1. Sissejuhatus

2025. aastal möödub 25 aastat Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) väljakuulutamist¹. Nice’is 7. detsembril 2000 välja kuulutatud hartas on sätestatud Euroopa Liidus igaühele tagatud põhiõigused. Hartas kinnitatakse taas sellesse koondatud kodaniku- ja poliitilisi õigusi ning majanduslikke ja sotsiaalseid õigusi, käsitledes neid ELi kontekstis. Hartas rõhutatakse põhiõiguste rolli ELi alusväärtustena, mida peavad ELi õiguse kohaldamisel järgima nii ELi institutsioonid kui ka liikmesriigid.

2020. aastal esitles Euroopa Komisjon oma **strateegiat põhiõiguste harta kohaldamise tugevdamiseks ELis** (edaspidi „harta strateegia“),² milles tunnistatakse vajadust muuta hartas sätestatud õigused ja põhimõtted kõigi jaoks käegakatsutavaks. Vahemikus 2020–2030 kohaldatav harta strateegia põhineb **tõhusal koostööl** komisjoni ja sidusrühmade vahel, kes on põhiõiguste rakendamise ja kohaldamise tugevdamisel kesksel kohal – riiklikud, piirkondlikud ja kohalikud ametiasutused, kodanikuühiskond ja inimõiguste kaitsjad, õigusvaldkonna spetsialistid ja ELi institutsioonid. Harta strateegias käsitletakse ka vajadust teavitada üldsust põhiõigustest ja õiguskaitsevahenditest, mida saab kasutada põhiõiguste rikkumise korral.

Viimastel aastatel on pööratud suuremat tähelepanu põhiõiguste edendamisele ja kaitsmisele kogu ELis. Hartas sätestatud põhiõigused, mis hõlmavad inimväärikust, vabadusi, võrdsust, solidaarsust, kodanike õigusi ja õigust, on ELi õigusaktide ja poliitika keskmes, kajastades meie ühist pühendumust demokraatlikule ja õiglasele ühiskonnale. Harta strateegia rakendamise esimese viie aasta jooksul on vastu võetud uued ELi õigusaktid, millega kaitstakse ja edendatakse konkreetseid põhiõigusi³. Nendes õigusaktides on üksikasjalikult kirjeldatud mõnda liikmesriikide põhiõigustega seotud kohustust ja tehtud sidusrühmadele, näiteks sõltumatutele põhiõigustega tegelevatele asutustele ja kodanikuühiskonnale, ülesandeks toetada harta kohaldamist, täites oma rolli asjaomase ELi õiguse kohaldamisel.

Põhiõiguste kaitsel tehtud edusamme ei saa siiski pidada enesestmõistetavaks⁴. Nende õiguste kaitsmise mehhanismid peavad alati toimima ning kõigil tasanditel on vaja teha pidevaid jõupingutusi, et tagada hartas sätestatud õiguste kaitse ja seda tugevdada.

Millal hartat kohaldatakse?

Pärast Lissaboni lepingu jõustumist 2009. aastal sai harta aluslepingutega samaväärse õigusjõu,⁵ st muutus ELi õigusaktide ja tegevuspõhimõtete aluseks oleva ELi õiguse osaks. Hartat peavad kogu oma tegevuses järgima ELi institutsioonid, organid ja asutused, samuti liikmesriigid, kui nad rakendavad liidu õigust⁶.

¹ Euroopa Liidu põhiõiguste harta (ELT C 326, 26.10.2012, lk 391–407).

² [COM\(2020\) 711 final](#).

³ Sealhulgas [digiteenuste määrus](#), [Euroopa meediavabaduse määrus](#), [võrdõiguslikkust edendavaid riiklikke asutusi käsitlevad direktiivid](#), [naistevastase vägivalga ja perevägivalga tõkestamist käsitlev direktiiv](#), [tasustamise läbipaistvuse direktiiv](#), [ettepanek vaadata läbi kuriteoohvrite õiguste direktiiv](#) ja [ettepanek sõnastada uuesti laste seksuaalset kuritarvitamist kujutava materjali direktiiv](#).

⁴ Vt 2025. aasta aruanne õigusriigi kohta, [COM\(2025\) 900 final](#), lk 1; FRA, [2025. aasta aruanne põhiõiguste olukorra kohta](#), lk 21.

⁵ Euroopa Liidu lepingu artikkel 6.

⁶ Harta artikli 51 lõige 1.

Liikmesriigid rakendavad liidu õigust siis, kui nad:

- võtavad üle ELi õigusakte, võttes vastu riiklikke rakendusmeetmeid;
- võtavad vastu õigusakte, kui liidu õigusega kehtestatakse konkreetseid kohustusi või lubatakse erandeid⁷;
- võtavad erimeetmeid, mille eesmärk on aidata kaasa ELi õigusakti eesmärgi saavutamisele, kui asjaomane õigusakt annab selleks õiguse;
- rakendavad ELi rahastamisprogramme kooskõlas ELi rahastamisreeglitega.

Käesoleva aasta harta kohaldamist käsitlev aruanne annab olulise võimaluse teha ülevaade harta strateegia rakendamisel tehtud edusammudest. Aruandes antakse ülevaade meetmetest, mis võeti aastatel 2020–2025, et tugevdada harta kohaldamist ELi tasandil ja liikmesriikides. Samuti tuuakse selles esile sellega seotud lahendamata probleemid ja määratakse kindlaks valdkonnad, kus on vaja teha täiendavaid jõupingutusi, pakkudes välja parandamist vajavaid valdkondi ning toetades tihedamat koostööd ELi institutsioonide, liikmesriikide ja muude sidusrühmade vahel strateegia rakendamise teisel poolel.

Komisjon on kogunud aruande jaoks andmeid **mitmesuguste sihtkonsultatsioonide** ja tagasisidekorje kaudu ⁸. Käesoleva aruande koostamiseks hinnati kvalitatiivselt konsultatsioonide, sealhulgas veebipõhiste sihtkonsultatsioonide tagasisidet, mida esitasid i) liikmesriigid;⁹ ii) harta kontaktasutused;¹⁰ iii) kohalikud ja piirkondlikud ametiasutused;¹¹ iv) riiklike inimõiguste asutuste Euroopa võrgustik (ENNHRI), Euroopa Liidu riiklike võrdõiguslikkust edendavate asutuste võrgustik (Equinet), Euroopa ombudsmanide võrgustik (ENO) ja nende liikmed;¹² v) kohtunikud ja teised õiguspraktikud, õiguslase koolituse pakkujad ja nende võrgustikud;¹³ vi) komisjoni talitused; vii) Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet (FRA). FRA põhiõiguste platvormi ¹⁴ kaudu korraldati veebipõhine konsultatsioon kodanikuühiskonnaga ja mitu konsultatsioonikohtumist¹⁵.

⁷ Kui liikmesriigid võtavad seadusi vastu valdkonnas, mis ei kuulu ELi pädevusse, ja kui liidu õigusnormid puuduvad, siis ei rakenda nad liidu õigust ja harta ei ole nende suhtes kohaldatav. Paljud hartas sätestatud põhiõigused on siiski sätestatud ka liikmesriikide põhiseadustes ja kohtupraktikas ning samuti Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis, millele on alla kirjutanud kõik liikmesriigid.

⁸ „[Avaldage arvamust – harta strateegia vahekokkuvõte](#)“.

⁹ Vastused saadi 20 osalenud liikmesriigist: Austria, Belgia, Bulgaaria, Küpros, Taani, Soome, Prantsusmaa, Saksamaa, Ungari, Iirimaa, Itaalia, Luksemburg, Madalmaad, Poola, Portugal, Rumeenia, Slovakkia, Sloveenia, Hispaania ja Rootsi.

¹⁰ Vastused saadi 12 osalenud harta kontaktasutuselt järgmistest riikidest: Austria, Belgia, Horvaatia, Küpros, Soome, Läti, Leedu, Malta, Madalmaad, Rumeenia, Hispaania ja Rootsi.

¹¹ 51 osalejat.

¹² 23 osalejat.

¹³ 112 osalejat.

¹⁴ [Kodanikuühiskond ja põhiõiguste platvorm](#). Kokku saadi 101 vastust. Konsultatsiooni levitati FRA põhiõiguste platvormi kaudu. Platvormi liikmed on kodanikuühiskonna organisatsioonid, ametiühingud, usupõhised organisatsioonid, akadeemiliste ringkondade ja teadusasutuste eksperdid ning üksikisikutest inimõiguste kaitsjad ja kokku on neid enam kui 1 000.

¹⁵ Koos nõukogu põhiõiguste, kodanikuõiguste ja isikute vaba liikumise töörühma, Euroopa Parlamendi kodanikuühiskonna, justiits- ja siseasjade komisjoni, Euroopa Regioonide Komitee kodakondsuse ning valitsemis-

2. Harta tõhusa kohaldamise tagamine liikmesriikides

Liikmesriikidel on harta rakendamisel ja kohaldamisel keskne roll ning liikmesriikide ametiasutused tagavad põhiõiguste täieliku järgimise alati, kui nad rakendavad ELi õigust. Seetõttu võttis komisjon harta strateegias kohustuse **tugevdada partnerlust liikmesriikidega, et tagada harta tõhus rakendamine ja kohaldamine**, ennetades põhiõiguste rikkumisi, edendades teadlikkust põhiõigustest, suurendades koordineerimist ja tagades jõustamise.

2.1. Harta kontaktasutused

Tõhusa koordineerimise ja koostöö tagamiseks harta kohaldamisel on suurem osa **liikmesriike nimetanud riikliku harta kontaktasutuse**¹⁶. Komisjon on toetanud harta kontaktasutuste tööd, korraldades teabe ja parimate tavade vahetamiseks kohtumisi nii veebis kui ka kohapeal ning jagades teavet harta ajakohastamise kohta. Nende jõupingutuste edasiseks tugevdamiseks korraldab komisjon harta kontaktasutuste tööd **komisjoni võrgustikuna**, et vahetada korrapäraselt teavet harta rakendamise ja kohaldamise kohta.

Riiklikud haldusasutused saavad kõige paremini kindlaks teha, kuidas peaks korraldama harta kontaktasutuste ülesannete täitmist, et oma riigis tulemuslikult parandada põhiõigustealast koordineerimist¹⁷. Konsultatsioonid osutavad ka kontaktasutuste potentsiaalile kaasata veelgi tihedamalt sõltumatuid põhiõigustega tegelevaid asutusi, kodanikuühiskonda ning kohalikke ja piirkondlikke ametiasutusi¹⁸. Seepärast kutsub komisjon **liikmesriike üles tugevdama harta kohta teabe andmist, teadlikkuse ja suutlikkuse suurendamist** riiklikul tasandil, näiteks **toetades harta kontaktasutuste tegevust** ja kaasates sellesse töösse kodanikuühiskonda ja riiklikke inimõiguste asutusi.

2.2. Hartat käsitlevate koolituste edendamine

Harta strateegias kutsutakse liikmesriike üles edendama harta kasutamist ja hartaalast teadlikkust,¹⁹ töötades välja **riiklike, piirkondlike ja kohalike haldusasutuste jaoks suuniseid ja korraldades koolitusi ning vahetades parimaid tavasid**, ning innustama hartat

---

, institutsiooniliste ja välisasjade komisjoni, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee ajutise töörühma „Põhiõigused ja õigusriigi põhimõte“ ning ÜRO inimõiguste ülemvoliniku bürooga.

¹⁶ Konsultatsioon liikmesriikidega, 2. küsimus.

¹⁷ Kontaktasutused täidavad erinevaid ülesandeid ning ülesannete hulka kuuluvad harta kohta teabe ja parimate tavade jagamine (92 %), hartaga seotud koolituste korraldamine või koordineerimine (58 %), ametiasutuste abistamine õigusaktide ja poliitikavaldkondade kaudu põhiõigustele avalduva mõju hindamisel (25 %), hartaga seotud ürituste korraldamine, ELi rahastusega seotud meetmed ning hartaga seotud aruandluse esitamine komisjonile ja FRA-le; konsultatsioon harta kontaktasutustega, 2. küsimus; konsultatsioon liikmesriikidega, 3. küsimus. Peamised probleemid on ajapuudus teiste tööülesannete tõttu (83 %), võimalike ülesannete lai ulatus (83 %) ja ebaselged suunised komisjonilt (67 %); konsultatsioon harta kontaktasutustega, 7. küsimus; konsultatsioon liikmesriikidega, 6. küsimus.

¹⁸ Enamikku kontaktasutuste ülesannetest täidavad valitsusasutused (67 %), kes teevad seda ka koos ELi (33 %), kodanikuühiskonna (25 %) ja riiklike inimõiguste asutuste, võrdõiguslikkust edendavate riiklike asutuste ja ombudsmanidega (17 %); konsultatsioon harta kontaktasutustega, 5. küsimus.

¹⁹ 16 liikmesriiki on tutvustanud oma parimaid tavasid harta kohaldamise kohta e-õiguskeskkonna portaalis ([Liikmesriikide parimad tavad harta kohaldamisel](#)). Vastanud liikmesriikidest 58 % on teatanud portaalis esitatud teabe ajakohastamisest (konsultatsioon liikmesriikidega, 10. küsimus) ja 23 liikmesriiki on esitanud teavet selle kohta, kuhu pöörduda õiguskaitsevahendite kasutamiseks põhiõiguste rikkumise korral ([Liikmesriikide kohtud ja muud kaebusi lahendavad organid](#)).

käsitlevat vastastikust õppimist. Kuigi pooled liikmesriigid on korraldanud spetsiaalselt hartaga seotud koolitusi,²⁰ on vaja rohkem sihipärast koolitust, et tagada asjaomastes ametiasutustes põhiõiguste piisav tundmine²¹. Komisjon toetab neid jõupingutusi rohkem, **käivitades hartaga seotud vastastikuse õppe programmi, et aidata riikide sidusrühmadel hartat rakendada ja kohaldada**, korraldades näiteks ka vastastikust teabevahetust ja töökodasid ning võimaldades riikidel jagada parimaid tavaid.

FRA on toetanud harta kohaldamist riiklikul tasandil andmete kogumise ja analüüsimise kaudu, sealhulgas ka oma **aruannetes põhiõiguste olukorra kohta** ja veebipõhises teabevahendis **Charterpedia**²². Hartaga seotud parimate tavade vahetamise võimaldamiseks on FRA ja komisjon alates 2023. aastast korraldanud **iga-aastast veebiüritust CharterXchange**, mis toob kokku praktikud ja muud huvitatud osalejad, sh riiklikud haldusasutused, et vahetada kogemusi ning arutada harta kohaldamisega seotud probleeme ja võimalusi²³.

Komisjon ja FRA on **välja töötanud hartat käsitlevad koolitusprogrammid ja -materjalid ning jätkavad teadlikkuse suurendamist olemasolevatest materjalidest**, teabest ja vahenditest. Peale selle julgustatakse liikmesriike töötama harta kohta välja teavet ja koolitusmaterjale oma ametlikes keeltes, samuti tõlkima asjakohastel juhtudel hartat käsitlevaid FRA vahendeid ja kasutama neid riiklikus kontekstis.

2.3. Põhiõiguste mõjuhindangute laialdasem kasutamine riiklikul tasandil

Harta strateegias kutsuti liikmesriike üles **kasutama mõjuhindanguid ja seadusandlikke kontrollimenetlusi**, et tagada liidu õigust rakendavate algatuste kooskõla hartaga²⁴. Mõnes liikmesriigis on välja töötatud suunised ja seal kasutatakse harta kohaldamisel abi andmiseks nõuandekogusid ja avalikke konsultatsioone, kusjuures ministriumidel ja parlamentaarsedel organitel on keskne roll ka seadusandlike ettepanekute läbivaatamisel ja selle kontrollimisel, kas need on kooskõlas hartaga²⁵. Samal ajal näitab FRA uuring, et seadusandlike ettepanekute mõju põhiõigustele²⁶ ei hinnata süstemaatiliselt ning järelhindamine on pigem erand kui reegel.

²⁰ 53 % vastanud liikmesriikidest; konsultatsioon liikmesriikidega, 9. küsimus. Kuna konsultatsioonis osales ainult 20 liikmesriiki, on tulemused soovituslikud.

²¹ Konsultatsioon liikmesriikidega, 25. küsimus.

²² FRA tagasiside, lk 3–4, milles viidatakse [Charterpediale](#) ja [2025. aasta aruandele põhiõiguste olukorra kohta](#). [Charterpedia](#) sisaldab harta artikleid, mis on kättesaadavad kõigis ELi keeltes, kohtupraktikat ja viiteid õigusaktidele, mis on kättesaadavad inglise keeles ja vastava riigi riigikeeles. [Harta käsiraamat](#), [koolitajate käsiraamat](#) ja [e-õppe kursused](#) on kättesaadavad kõigis keeltes peale iiri keele ja malta keele). Vt [FRA materjal ja allikad harta kohta](#), [harta teabelehed](#).

²³ Nt [teine iga-aastane EU CharterXchange](#), [kolmas iga-aastane EU CharterXchange](#).

²⁴ Vastanud liikmesriikidest 79 % teatasid mõjuhindangute ja seadusandliku kontrolli kasutamisest selleks, et tagada kooskõla hartaga (konsultatsioon liikmesriikidega, 7. küsimus).

²⁵ Vastanud liikmesriikidest 37 % on andnud ametiasutuste jaoks välja suunised, kuidas hinnata liidu õiguse ülevõtmise ja kohaldamise korral võimalikku mõju hartale; konsultatsioon liikmesriikidega, 7. küsimus. Riigi parlamentide rolli on nimetanud Saksamaa, Soome, Ungari, Iirimaa ja Hispaania; konsultatsioon liikmesriikidega, 8. küsimus. Vastanud liikmesriikidest 53 % on pakkunud riiklikele, kohalikele või piirkondlikele asutustele spetsiaalset koolitust.

²⁶ Inimõigustele avalduva mõju hindamine hõlmab 1) mõju eelhindamisi (õigusaktide võimaliku mõju hindamine), 2) seadusandlikku kontrolli (õigusakti ettepaneku hindamine põhiõiguste standardite alusel) ja 3) järelhindanguid (tagasivaatelised hinnangud selle kohta, kuidas õigusakt on pärast rakendamist mõjutanud põhiõigusi); FRA, 2025, „Better legislation: Human rights impact assessments in lawmaking“ („Parem õigusloome: inimõigustele avalduva mõju hindamine õigusloomes“).

See osutab vajadusele toetada jätkuvalt riiklikke ametiasutusi liidu kohustuste ülevõtmiseks kehtestatavate riiklike õigusaktide põhiõigustele avalduva mõju hindamisel, kui ülevõtmismeetmed võivad tugevalt mõjutada hartas sätestatud õigusi. Komisjon kutsub harta kontaktasutusi üles levitama asjakohaseid vahendeid ja teavet riikliku ja kohaliku tasandi poliitikakujundajatele, et aidata neil selliseid mõjuhinnanguid läbi viia.

2.4. Kohalike ja piirkondlike asutuste roll

Hartat kasutavad kohalikud ja piirkondlikud asutused²⁷ ning **FRA inimõiguste linnade raamistikku**²⁸ peetakse kasulikuks, et aidata neil välja töötada põhiõigustel põhinevaid tegevuskavasid ja võrgustikke²⁹. **Kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste programmi (CERV)** raames rahastatava projekti „**RIGHTSCITIES**“³⁰ raames töötatakse välja spetsiaalseid koolitusvahendeid. Alates 2021. aastast on komisjon aidanud kohalikel ja piirkondlikel ametiasutustel edendada hartat kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste programmi³¹ **sõpruslinnade projektikonkursi** kaudu. Sõpruslinnad loovad koostöövõimalusi eri riikide omavalitsusüksuste vahel, võimaldades kohalikel ametiasutustel lahendada ühiseid probleeme harta vaatenurgast. Projektid on näiteks suunatud mittediskrimineerimisele, kaasatusele, demokraatlikule osalusele, soolisele võrdõiguslikkusele ja vähemuste hulka kuuluvate isikute õigustele.

Siiski on vaja täiendavat teavet harta lisaväärtuse kohta võrreldes muude inimõigusi käsitlevate õigusaktidega ning selle kohaldamise kohta kohalikul tasandil³². Konsultatsioonid näitavad, et vaja on täiendavat praktilist tuge, näiteks kohandatud koolitust, teadlikkuse suurendamist ja rahastamist³³. Seepärast **kutsub komisjon liikmesriike üles abistama kohalikke ja piirkondlikke ametiasutusi harta kohaldamisel**, tuginedes näiteks projekti „**RIGHTSCITIES**“ raames koostatud materjalidele.

2.5. Ennetamine, järelevalve ja jõustamine

ELi õiguse järgi on riiklike ametiasutuste peamine kohustus kohaldada õigesti ELi õigust. Riiklikel kohtutel on tähtis roll harta jõustamisel ELi õiguse kohaldamise ja tõlgendamise kaudu

---

²⁷ Vastanud kohalikud ja piirkondlikud ametiasutused tuginevad hartale poliitika kujundamisel ja otsuste tegemisel (33 %) ning ELi rahaliste vahendite jaotamisel (33 %) ja põhiõigustest teadlikkuse suurendamisel (25 %); konsultatsioon kohalike ja piirkondlike ametiasutustega, 6. küsimus. Võrdõiguslikkuse ja mittediskrimineerimise tuvastamine (80 %), elamumajandus, tervishoid, haridus, sotsiaalkaitse ja haavatavate rühmade toetamine (59 %), isikandmete kaitse (49 %) ja kohalik demokraatia (57 %) on poliitikavaldkonnad, kus nad saavad hartat kõige tõhusamalt kasutada; konsultatsioon kohalike ja piirkondlike ametiasutustega, 11. küsimus. 52,94 % vastanutest olid Poolast, mis mõjutab selle konsultatsiooni usaldusväärsust.

²⁸ „[Human rights cities in the EU: a framework for reinforcing rights locally](#)“ („Inimõiguste linnad ELis: raamistik õiguste tugevdamiseks kohalikul tasandil“). Seda raamistikku tunneb 41 % vastanutest.

²⁹ Konsultatsioon kohalike ja piirkondlike ametiasutustega, 10. küsimus.

³⁰ [RIGHTSCITIES - The Raoul Wallenberg Institute of Human Rights and Humanitarian Law. RIGHTSCITIES – LBI für Grund- und Menschenrechte.](#)

³¹ Ajavahemikus 2021–2025 rahastatud 400 projektist ligikaudu 10 % viitavad hartale.

³² Konsultatsioon kohalike ja piirkondlike ametiasutustega, 15. ja 21. küsimus. 47 % vastanutest ei ole viinud ellu ühtki algatust, et suurendada harta kasutamist nende ametiasutustes, ja 33 % ei ole ühestki sellisest algatusest teadlik; konsultatsioon kohalike ja piirkondlike ametiasutustega, 12. küsimus.

³³ Konsultatsioon kohalike ja piirkondlike ametiasutustega, 21. ja 22. küsimus. Vastanud ametiasutustest 75 % ei olnud osalenud hartat käsitleval koolitusel (7. küsimus), 26 % arvab, et praegu pakutavad koolitusvõimalused ei ole piisavalt kättesaadavad, ja 55 % ei oska vastata, kas need on ebapiisavad (8. küsimus).

riigi sisemises õiguskorras. Eelotsusetaotluste esitamise mehhanism loob Euroopa Kohtu ja liikmesriikide kohtute vahelise dialoogi mehhanismi, et tagada ELi õiguse, sealhulgas harta ühtmoodi tõlgendamine.

Harta strateegias rõhutas komisjon, kui tähtis on jätkuv **dialoog liikmesriikidega selleks, et hoida ära põhiõiguste rikkumisi**³⁴. Selline dialoog toimub peamiselt konkreetse poliitikaga seotud töörühmades³⁵ ja vastastikuse õppimisega seotud tegevuse käigus³⁶. Samal ajal kinnitas komisjon taas oma pühendumust **jälgida harta ja sellega seotud ELi õigusaktide kohaldamist** ning tähelepanelikult jälgida juhtumeid, kus liikmesriik on ELi õiguse rakendamisel harta kohaldamisel süsteemselt ebaõnnestunud³⁷. Viimastel aastatel on komisjon algatanud rikkumismenetlused³⁸ seoses hartas sätestatud konkreetsete õiguste austamisega, näiteks õigus tõhusale õiguskaitsevahendile, isikuandmete kaitse, era- ja perekonnaelu austamine, rahumeelse kogunemise vabadus, ühinemisvabadus, kodakondsuse, soo või seksuaalse sättumuse alusel diskrimineerimise keeld, inimväärikuse austamine, sõnavabadus ja meedia mitmekesisus, õigus kutsesaladusele ning süütuse presumpatsioon.

Komisjon on alates 2021. aastast esitanud **harta kohaldamist käsitlevaid aastaaruandeid**, analüüsides neis harta mõju konkreetsetele poliitikavaldkondadele³⁹. Harta strateegia ja harta kohaldamist käsitlevad iga-aastased aruanded on osa ELi tasandi laiemast püüdest tugevdada alusväärtusi, sealhulgas inimõiguste austamist, õigusriigi põhimõtet, demokraatiat ja võrdõiguslikkust. See hõlmab ka iga-aastaseid aruandeid õigusriigi olukorra kohta,⁴⁰ Euroopa

---

³⁴ Komisjon on pakkunud SOLVITI keskustele ka põhiõiguste alast koolitust.

³⁵ Näidete hulka kuuluvad vaenukõne ja vaenukuritegude vastase võitluse kõrgetasemeline töörühm, kes aitab liikmesriikidel rakendada nõukogu raamotsust 2008/913/JSK; eksperdirühm, kes aitab liikmesriikidel üle võtta ja rakendada direktiivi (EL) 2019/1937 liidu õiguse rikkumisest teavitavate isikute kaitse kohta; ELi lapse õiguste võrgustik, mis on ELi lapse õiguste strateegia ja integreeritud lastekaitseüsteemi käsitleva nõukogu soovitusel rakendamise üle peetava dialoogi platvormiks; soopõhise ja perevägivalda ennetamise võrgustik; mittediskrimineerimise, võrdõiguslikkuse ja mitmekesisuse kõrgetasemeline töörühm, kes toetab jõupingutusi võidelda diskrimineerimisega ning edendada võrdõiguslikkust ja mitmekesisust; Euroopa võrdõiguslikkuse õiguseksperptide võrgustik, mis annab teavet võrdõiguslikkuse direktiivide järgimise kohta.

³⁶ Näiteks vastastikuse õppe programm soolise võrdõiguslikkuse kohta, partneralgatused vaenukõne ja vaenukuritegude tõkestamise kohta ning ELi laste osalemise platvorm.

³⁷ Kooskõlas subsidiaarsuse põhimõttega ei sekku komisjon üldiselt üksikutesse põhiõiguste rikkumisega seotud juhtumitesse, mida peavad lahendama riiklikud ametiasutused ja kohtud riiklike õiguskaitsevahenditega. Komisjon sekkub vaid siis, kui juhtumi kohta ilmnenud asjaolud osutavad selliste sätete või süstemaatiliste tavade esinemisele, millega rikutakse liidu õigusest tulenevaid kohustusi. Vt ka 5. punkt. „Inimeste teadlikkuse suurendamine hartast tulenevatest õigustest“.

³⁸ [Infringement cases in the EU - Infringement cases, transposition of directives and EU Pilot dialogue](#) (Rikkumisjuhtumid ELis – Rikkumisjuhtumid, direktiivide ülevõtmine ja rikkumismenetluse-eelsed dialoogid). Vt näiteks [kohtuasi C-204/21](#) komisjon vs. Poola (kohtunike sõltumatus ja eraelu puutumatus), [kohtuasi C-808/21](#) komisjon vs. Tšehhi Vabariik (kogunemis- ja ühinemisvabadus), [kohtuasi C-769/22](#) komisjon vs. Ungari (inimväärikus, isikuandmete kaitse ning era- ja perekonnaelu austamine, sõna- ja teabevabadus, mittediskrimineerimine), [kohtuasi C-92/23](#) komisjon vs. Ungari (õigus osutada meediateenuseid raadiosagedusel), [kohtuasi C-829/24](#) komisjon vs. Ungari (kaitse välispoliitilise sekkumise eest) ja [kohtuasi C-57/25](#) komisjon vs. Eesti (tõhus õiguskaitsevahend).

³⁹ [Välja on antud neli harta kohaldamist käsitlevat aastaaruannet](#), milles keskendutakse põhiõigustele digiajastul, kodanikuühiskonna tegutsemisruumi edendamisele, tõhusale õiguskaitsele ja kohtu poole pöördumise võimalustele ning põhiõigustega seotud rahastamisele.

⁴⁰ [2025. aasta aruanne õigusriigi kohta](#). Järelevalve hõlmab ka selliseid aspekte, millel on otsene mõju põhiõiguste kohaldamisele, nagu kohtusüsteemi sõltumatus ja kodanikuühiskonna tegutsemisruum.

demokraatia tegevuskava, demokraatia kaitse paketti,⁴¹ aruandeid ELi kodakondsuse kohta,⁴² Euroopa demokraatia kaitse programmi,⁴³ kodanikuühiskonna strateegiat⁴⁴ ja strateegiaid konkreetseid õigusi omavate rühmade vajaduste täitmiseks⁴⁵.

Harta kohaldamist käsitlevate aastaaruannete koostamisel teeb komisjon koostööd teiste ELi institutsioonide ja ametitega, eelkõige FRAGA, et koguda aruannete jaoks teavet ja andmeid, ning korraldab ulatuslikke konsultatsioone sidusrühmadega⁴⁶. **Harta kohaldamist käsitlevad aruanded on väärtuslikud vahendid põhiõiguste olulisuse rõhutamiseks eri poliitikavaldkondades**, olles samal ajal meeldetuletuseks harta laia kohaldamisala ja kohaldatavuse kohta. Aruandeid peetakse kasulikuks ka kodanikuühiskonnale ja kohtusüsteemile,⁴⁷ kuna neis esitatakse korrapäraselt koondkokkuvõtteid asjakohasest ELi õigusest, need suunavad põhiõiguste toetamise meetmeid ja rõhutavad üldiselt olemasolevate probleemide tunnistamist⁴⁸. Sidusrühmad on siiski kutsunud üles suurendama aruannete kasutamist järelevalvevahenditena, eelkõige soovitades keskenduda konkreetsete hartas sätestatud õiguste kaitsmisele; ning lisada viited kohtuotsustele.

Komisjon uurib võimalusi hartat käsitlevate aruannete edasiarendamiseks, et anda üksikasjalikum ülevaade peamistest arengutest seoses hartas sätestatud konkreetsete õiguste kohaldamisega valitud teema puhul, sealhulgas asjakohastest kohtuotsustest. Komisjon toetab oma järeldusi Eurostatist ja muudest asjakohastest allikatest pärit asjakohaste andmenäitajatega, kui need on kättesaadavad. Komisjon viib läbi teostatavusuuringu, et analüüsida täiendavaid võimalusi põhiõiguste järelevalve tugevdamiseks harta iga-aastaste temaatiliste aruannete kontekstis. Neid aspekte arutatakse ka uue kodanikuühiskonna platvormi raames, mis luuakse 2026. aastal⁴⁹.

Konsultatsioonid näitavad, et **harta kohaldamist käsitlevate aruannete järelmeetmeid võetakse riiklikul tasandil** senini vähe⁵⁰. Seepärast **kutsub komisjon liikmesriike üles suurendama jõupingutusi harta kohaldamist käsitlevate aruannete järelmeetmete**

---

⁴¹ Sealhulgas [JOIN\(2025\) 791 final](#) ja [COM\(2025\) 790 final](#).

⁴² [Aruanded ELi kodakondsuse kohta](#).

⁴³ [JOIN\(2025\) 791 final](#).

⁴⁴ [COM\(2025\) 790 final](#).

⁴⁵ Näiteks [Euroopa Liidu lapse õiguste strateegia](#). Liidu võrdõiguslikkuse strateegia kohta vt joonealune märkus 107.

⁴⁶ Aruande koostamiseks konsulteeritud sidusrühmade kohta vt 1. peatükk.

⁴⁷ Konsultatsioon kodanikuühiskonnaga, 19. küsimus. 68,32 % vastanutest on aruannetest teadlikud; konsultatsioon õigusvaldkonna spetsialistidega, 19. küsimus. 72,22 % vastanutest on aruannetest teadlikud.

⁴⁸ Riiklike inimõiguste asutuste Euroopa võrgustiku kohaselt on tänu tähelepanule, mida komisjon on pööranud harta kohaldamist käsitleva aastaaruande koostamiseks tähtsamalt sidusrühmadelt teabe kogumisele, hakatud rohkem tunnistama sidusrühmade olulisust ja vajadusi ELi tasandil. Riiklike inimõiguste asutuste Euroopa võrgustiku tagasiside konsultatsioonidele riiklike inimõiguste asutustega, lk 5.

⁴⁹ [COM\(2025\) 790 final](#).

⁵⁰ 37 % vastanud liikmesriikidest teatas järelmeetmete korraldamisest; konsultatsioon liikmesriikidega, 11. küsimus. Mõned liikmesriigid on saatnud aruande teabe saamiseks vastutavale ministrile (Ungari) või ministeeriumidele ja riiklikele inimõiguste asutustele (Luksemburg, Hispaania). Bulgaarias on saadud tulemusi arvesse võetud tulevase õiguslase koolituse arendamisel. Poolas ja Portugalis korraldati riiklikud jätkuüritused. Vt ka konsultatsioon riiklike inimõiguste asutuste, võrdõiguslikkust edendavate riiklike asutuste ja ombudsmanidega, 27. küsimus.

võtmisel, eelkõige ürituste korraldamisel, kutsudes eelkõige asjaomaseid sidusrühmi arutama aastaaruandes käsitletud teemasid riiklikus kontekstis.

Komisjon on kutsunud ka Euroopa Parlamenti ja nõukogu üles korraldama harta kohaldamist käsitlevate aruannete järelmeetmena sisulisi arutelusid. 2021. aastal võttis nõukogu vastu **järeldused, milles käsitletakse harta kohaldamise tugevdamist** ja esitatakse üksikasjalikult meetmed, mida liikmesriigid võiksid võtta strateegia rakendamise toetamiseks⁵¹. Igal aastal on nõukogu palunud komisjonil esitada liikmesriikidele harta kohaldamist käsitleva aruande tulemused ja võtnud vastu aruannet käsitlevad nõukogu järeldused, mis sisaldavad ka lisasoovitusi⁵².

Strateegias julgustab komisjon Euroopa Parlamenti ja liikmesriikide parlamente arendama ka **parlamentidevahelist koostööd harta kohaldamisel**. Komisjon kutsub Euroopa Parlamenti veel kord üles kaasama liikmesriikide parlamente harta kohaldamise tugevdamisse, korraldades muu hulgas **parlamentidevahelise koordineerimiskohtumise harta kohaldamise teemal**. Komisjon on valmis selle algatuse arendamist toetama.

2.6. Harta väärtuste kaitse tagamine ELi vahendite abil

ELi rahastamine on ELi poliitika rakendamise toetamisel keskse tähtsusega. Selleks et tagada, et ELi vahendite rakendamine oleks hartaga kooskõlas, sisaldab ühissätete määrus⁵³ **harta tõhusa kohaldamise ja rakendamise horisontaalset eeltingimust (edaspidi „harta horisontaalne eeltingimus“)**⁵⁴. Harta horisontaalse eeltingimuse kohaselt peavad liikmesriigid kehtestama korra, millega tagatakse ühissätete määruse alusel toetatud programmide vastavus hartale kõikides programmitöö ja rakendamise etappides. Liikmesriike julgustatakse kaasama kodanikuühiskonna organisatsioone, näiteks sõltumatuid põhiõigustega tegelevaid asutusi. Liikmesriigid peavad samuti kehtestama seirekomisjonidele aruandluskorra, mille järgi teavitatakse tegevuse mittevastavusest hartale ja hartaga seotud kaebustest.

Komisjon jälgib jätkuvalt, kas harta horisontaalset eeltingimust täidetakse kogu programmitöö kestel, ja võtab vajaduse korral vastavuse tagamiseks vajalikke meetmeid⁵⁵. Konsultatsioonidest on aga selgunud vajadus saada rohkem teavet ja suuniseid, et aidata ELi fondide raha haldavatel riiklikel ja piirkondlikel ametiasutustel hartat kohaldada, näiteks pakkudes juhiseid koolitusmoodulite, suutlikkuse suurendamise või parimate tavade

---

⁵¹ [Nõukogu järeldused, mis käsitlevad põhiõiguste harta kohaldamise tugevdamist Euroopa Liidus.](#)

⁵² [Nõukogu järeldused, milles käsitletakse digivõimestamist, et kaitsta ja jõustada põhiõigusi digiajastul; nõukogu järeldused ELi põhiõiguste harta kohaldamise kohta: kodanikuühiskonna tegutsemisruumi roll põhiõiguste kaitsmisel ja edendamisel ELis; järeldused ELi põhiõiguste harta kohaldamise kohta: usalduse suurendamine tõhusa õiguskaitse ja õigusemõistmisele juurdepääsu kaudu; nõukogu järeldused ELi põhiõiguste harta kohaldamise kohta: põhiõiguste edendamise, kaitse ja jõustamise rahastamine.](#)

⁵³ [Määrus \(EL\) 2021/1060.](#)

⁵⁴ Horisontaalne eeltingimus „Põhiõiguste harta tõhus kohaldamine ja rakendamine“, mis on sätestatud ühissätete määruse III lisas. Lisaks harta horisontaalsele eeltingimusele on ühissätete määruse artiklis 9 sätestatud horisontaalsed põhimõtted, mille järgi peavad komisjon ja liikmesriigid fondide rakendamisel austama põhiõigusi ja järgima põhiõiguste hartat.

⁵⁵ Lisateabe saamiseks harta horisontaalse eeltingimuse täitmise kontrollimehhanismide ja menetluste kohta vt harta strateegia (lk 9) ning [2024. aasta aruanne harta kohaldamise kohta](#) (lk 21–22).

vahetamise kaudu⁵⁶. Kooskõlas harta strateegias väljendatud kohustusega on sellised suunised avaldatud käsiraamatuna, mille eesmärk on juhendada riiklikke ja piirkondlikke ametiasutusi ja organeid, kuidas tagada harta horisontaalse eeltingimuse sidusat ja tõhusat rakendamist⁵⁷. Komisjon tõlgib käsiraamatu kõikidesse ELi ametlikes keeltesse, et tagada selle kättesaadavus riikide sidusrühmadele. Komisjon uurib ka seda, kas järgmises mitmeaastases finantsraamistikus on vaja lisameetmeid, näiteks suutlikkuse suurendamise meetmeid või parimate tavade vahetamist.

Komisjoni ettepanek järgmise mitmeaastase finantsraamistiku kohta hõlmab tugevaid kaitsemeetmeid ja stiimuleid, mis tagavad ELi rahastamisel harta ja õigusriigi põhimõtte järgimise⁵⁸. Õigusriigi põhimõtte ja harta järgimine on rahalise toetuse saamise eeltingimus. Liikmesriigid peavad oma kavale heakskiidu saamiseks näitama, et nad on kehtestanud nõuetekohased mehhanismid, millega tagatakse õigusriigi põhimõtte ja harta horisontaalse eeltingimuse täitmine fondidest saadud rahalise toetuse kasutamise ajal.

3. Kodanikuühiskonna organisatsioonide, õiguste kaitsjate ja õiguspraktikute võimestamine

3.1. Kodanikuühiskond

Harta strateegias rõhutatakse kodanikuühiskonna organisatsioonide ja inimõiguste kaitsjate asendamatu panust igapäevase põhiõiguste tagamisel. Strateegias kutsus komisjon liikmesriike üles edendama toetavat ja turvalist keskkonda kodanikuühiskonna organisatsioonide ja inimõiguste kaitsjate jaoks kogu riigis ja ka kohalikul tasandil⁵⁹.

Komisjon keskendus **2022. aasta harta kohaldamist käsitlevas aruandes kodanikuühiskonna tegutsemisruumile**⁶⁰ ja kirjeldas selles kodanikuühiskonna organisatsioonide, inimõiguste kaitsjate, riiklike inimõiguste asutuste, võrdõiguslikkust edendavate riiklike asutuste ja ombudsmanide rolli harta kohaldamise toetamisel, kaardistas ELi ja riiklikul tasandil nende kaitsmiseks, toetamiseks ja võimestamiseks võetud meetmed ning tegi kindlaks sellega seotud probleemid, puudused ja parandamist vajavad valdkonnad. Aruandes märgitakse, et **kodanikuühiskonna tegutsemisruum on veelgi ahenenud kogu ELis**⁶¹ ning kodanikuühiskonna organisatsioonid, inimõiguste kaitsjad ja nende organisatsioonide liikmed on teatanud ähvardustest ja ahistamisest⁶².

2022. aasta harta kohaldamist käsitleva aruande jätkumeetmena korraldas komisjon rea seminare meetmete teemal, mida on vaja, et veelgi võimestada, kaitsta ja toetada

⁵⁶ Konsultatsioon liikmesriikidega, 15. ja 16. küsimus.

⁵⁷ [Käsiraamat „Põhiõiguste kohaldatavus ELi rahastamisel“](#).

⁵⁸ COM(2025) 46, lk 12.

⁵⁹ Liikmesriigid on teatanud, et nad on kehtestanud kodanikuühiskonna poliitika, ning viitavad riiklikele rahastusvõimalustele ja õigusaktidele, millega kaitsakse ühinemis- ja sõnavabadust. Konsultatsioon liikmesriikidega, 17. küsimus.

⁶⁰ [COM\(2022\) 716](#), lk 7–12. Samuti [2025. aasta aruanne õigusriigi kohta](#), lk 29–30.

⁶¹ [Kodanikuühiskond | Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet](#), [Civic space | OECD](#), [Civicuse Civic Space Monitor](#) (Civicuse kodanikuühiskonna tegutsemisruumi seire), [kodanikuühiskonna foorum](#). Samuti [2025. aasta aruanne õigusriigi kohta](#), lk 30.

⁶² [FRA „Kodanikuühiskonna kaitsmine – 2023. aasta ajakohastatud versioon“](#), lk 3. [COM\(2022\) 716](#), lk 13.

kodanikuühiskonda, ja viis meetme lõpule kõrgetasemelise kohtumisega 2023. aasta novembris⁶³. Lõpparuandes⁶⁴ soovitati liikmesriikidel ja ELi institutsioonidel pühenduda ELis kodanikuühiskonna tegutsemisruumi kaitsmisele, edendamisele ja toetamisele. Need järeldused lisati 2023. aastal **komisjoni soovitusse avaliku poliitika kujundamisse kodanike ja kodanikuühiskonna organisatsioonide kaasamise ja nende sisulise osalemise edendamise kohta**⁶⁵. Kooskõlas selle soovitusega on komisjon välja töötanud vahendid kodanike kaasamiseks poliitika kujundamisse eelkõige Euroopa kodanike paneelarutelude kaudu, mis võiks innustada riikide valitsusi ja kohalikke omavalitsusi kehtestama oma kodanike kaasamise strateegiaid. 2024. aastal võttis komisjon vastu ka **kaks direktiivi võrdõiguslikkust edendavate riiklike asutuste toimimise miinimumnõuete kohta**, et suurendada nende asutuste tõhusust ja tagada nende sõltumatust⁶⁶.

Neile algatustele tuginedes ja vastates kodanikuühiskonna nõudmistele võttis komisjon 12. novembril 2025 vastu **ELi kodanikuühiskonna strateegia**⁶⁷. Strateegiaga kehtestatakse raamistik, et edendada koostööd kodanikuühiskonna organisatsioonidega ning kaitsta ja toetada neid ning tagada nende kestlik ja läbipaistev rahastamine ELi ja riiklikul tasandil. Komisjon loob **kodanikuühiskonna platvormi**, et tõhustada koostööd kodanikuühiskonna organisatsioonidega, kes tegelevad põhiõiguste ja muude ELi väärtuspõhiste poliitikavaldkondadega. Komisjon kutsub liikmesriike üles **kaasama kodanikuühiskonda hartaga seotud tegevusse ka riiklikul tasandil**, et tagada teabe vahetamine ja vastastikku suutlikkuse suurendamine⁶⁸.

Komisjon on pühendunud ka kodanikuühiskonnale soodsa keskkonna loomise toetamisele eelkõige **kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste programmist rahastamise kaudu**⁶⁹. Vahemikus 2022–2025 eraldati üle 1,3 miljardi euro osalejatele, kes aitavad kaasa ELi lepingu artiklis 2 ja hartas väljendatud väärtuste järgimisele⁷⁰.

2025. aasta juulis võttis komisjon vastu **ettepaneku uue rahastamisprogrammi „AgoraEU“** kehtestamiseks, et jätkata põhiõiguste edendamise ja kaitsmise rahastamist demokraatia, kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste („CERV+“) tegevussuuna raames

⁶³ [„Põhiõiguste kaitset toetav kodanikuühiskonna tegutsemisruum ELis –tulevase tegevuse raamistik“](#).

⁶⁴ [„Lõpparuanne – põhiõiguste kaitset toetav kodanikuühiskonna tegutsemisruum ELis“ | Euroopa Komisjon](#).

⁶⁵ [Komisjoni soovitus \(EL\) 2023/2836](#).

⁶⁶ [Nõukogu direktiiv \(EL\) 2024/1499](#) ja [direktiiv \(EL\) 2024/1500](#).

⁶⁷ [COM\(2025\) 790 final](#).

⁶⁸ Konsulteeritud kodanikuühiskonna organisatsioonidest 70 % ei osanud nimetada ühtki meetet, mida oleks riigi, piirkonna või kohaliku omavalitsuse tasandil võetud kodanikuühiskonna võimestamiseks. Mitmed viitasid valitsustele, kes hirmutavad aktiivselt kodanikuühiskonda. Üldiselt on nad täheldanud lõhet liikmesriikide strateegiate ja elluviidud meetmete vahel. Konsultatsioon kodanikuühiskonna organisatsioonidega, 8. küsimus. Kodanikuühiskonna võimestamisega seotud liikmesriikide poliitika kohta vt [Civic space | OECD](#).

⁶⁹ Vt [lisateave programmi kohta: 2024. aasta aruanne harta kohaldamise kohta](#), lk 5–9; [SWD/2025/133](#).

⁷⁰ [Kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste programm – Tulemused – Euroopa Komisjon](#). Lisateavet selle kohta, kuidas ELi rahastamisprogrammid on aidanud kohaldada hartat, on esitatud [2024. aasta aruandes harta kohaldamise kohta](#). Vt ka [nõukogu 7. märtsi 2025. aasta järeldused](#). Iga-aastaste CHAR-LITI projektikonkursside alusel on rahastatud projekte, mis on seotud hartaalase suutlikkuse ja teadlikkuse suurendamisega, kodanikuühiskonna tegutsemisruumi võimestamise, strateegiliste kohtuvaidluste, vaenukõne ja vaenukuritegude vastu võitlemise ja rikkumistest teatajate kaitsmisega; [ELi rahastamis- ja hankeportaal](#)). Kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste programmi liidu väärtuste tegevussuuna raames on toetatud Euroopa võrgustikke, kodanikuühiskonna organisatsioone ja eksperdiorganisatsioone harta kohaldamisel.

ajavahemikus 2028–2034⁷¹. Uue mitmeaastase finantsraamistiku raames toetab Euroopa Liit sünergias riiklike eelarvetega ja täiustades muid jõupingutusi Euroopa ja liikmesriikide tasandil kodanikuühiskonda harta kohaldamise edendamisel nii kavandatud programmi „AgoraEU“ kui ka õigusprogrammi⁷² kaudu, kui need on vastu võetud.

Viimaks kutsub komisjon **kodanikuühiskonna võrgustikke⁷³ üles tugevdama jõupingutusi suutlikkuse suurendamisel, tehes koostööd hartaga seotud koolitustegevuses ja tavade vahetamisel**, ning tuginema seejuures komisjoni ja FRA toetusele ning nende loodud vahenditele⁷⁴. Komisjon märkis, et kodanikuühiskonna organisatsioonidel, inimõiguste kaitsjatel ja riiklikel inimõiguste asutustel, võrdõiguslikkust edendavatel riiklikel asutustel ja ombudsmanidel on head võimalused teabe jagamiseks ja inimeste abistamiseks õiguskaitse saamisel, kui rikutakse nende põhiõigusi⁷⁵. **Eelkõige võivad põhiõiguste tõhusale jõustamisele aidata kaasa tõhus õiguskaitse ja strateegilised kohtuvaidlused** ja komisjon on rahastanud mitut projekti, et suurendada kodanikuühiskonna suutlikkust pidada hartale tuginedes strateegilisi kohtuvaidlusi⁷⁶.

Eespool nimetatud kohustuste täitmise tugevdamiseks **kutsub komisjon kodanikuühiskonna organisatsioone, inimõiguste kaitsjaid ja riiklike inimõiguste asutusi, võrdõiguslikkust edendavaid riiklike asutusi ja ombudsmane üles tugevdama oma jõupingutusi, et teha hartaga seoses koostööd ja jagada tavadid**. Lisaks kutsub komisjon neid sidusrühmi, aga ka õiguspraktikuid ja ELi toetuste saajaid üles **jagama kohtupraktikat ja muid häid tavasid harta kohta FRAGA**,⁷⁷ et toetada Charterpedia andmebaasi ajakohastamist.

3.2. Riiklike inimõiguste asutuste roll

Harta strateegia teises tegevussuunas rõhutatakse **tugevate ja sõltumatute riiklike inimõiguste asutuste tähtsust**. Riiklikel inimõiguste asutustel, kellel on kõiki põhiõigusi hõlmavad ulatuslikud volitused, on ainulaadne roll tagada, et riiklikud osalejad kaitseksid põhiõigusi, ning luua sidemeid valitsuste ja kodanikuühiskonna vahel⁷⁸. Seepärast kutsus komisjon harta strateegias üles looma riiklike inimõiguste asutusi ka neis liikmesriikides, kus need veel puuduvad. Samuti kutsus ta teisi liikmesriike üles tagama, et riiklikele inimõiguste asutustele antakse vahendid ja võimalused ÜRO Pariisi põhimõtete järgimiseks,⁷⁹ ning viitama

⁷¹ Ettepanek võtta vastu määrus, millega kehtestatakse ajavahemikuks 2028–2034 programm „AgoraEU“.

⁷² Ettepanek võtta vastu määrus, millega kehtestatakse ajavahemikuks 2028–2034 õigusprogramm.

⁷³ Osutades võrgustikele, nagu riiklike inimõiguste asutuste Euroopa võrgustik, Euroopa Liidu riiklike võrdõiguslikkust edendavate asutuste võrgustik (Equinet) ja Euroopa ombudsmanide võrgustik, samuti konkreetsete rühmade vajadustega tegelevad võrgustikud.

⁷⁴ Konsultatsioon riiklike inimõiguste asutuste Euroopa võrgustiku, Euroopa Liidu riiklike võrdõiguslikkust edendavate asutuste võrgustiku (Equinet) ja Euroopa ombudsmanide võrgustiku ning nende liikmetega (põhiõigustega tegelevad asutused), 10. küsimus.

⁷⁵ Vaid 30 % põhiõigustega tegelevatest asutustest on teatanud harta kasutamisest selleks, et anda teavet kättesaadavate õiguskaitsevahendite kohta või toetada ohvreid, ja 30 % on teatanud harta kasutamisest (strateegilistes) kohtuvaidlustes; konsulteerimine põhiõigustega tegelevate asutustega, 3. küsimuse punkt d.

⁷⁶ Aastatel 2022–2024 eraldati 15 miljonit eurot, et rahastada kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste programmi raames 35 hartaga seotud projekti ja strateegilist kohtuvaidlust.

⁷⁷ Järgmise aadressi kaudu: Charter@fra.europa.eu.

⁷⁸ [COM\(2024\) 800](#), lk 32.

⁷⁹ [Riiklike asutuste staatust käsitlevad põhimõtted \(Pariisi põhimõtted\) | ÜRO inimõiguste ülemvoliniku büroo, CM/Rec\(2021\)1](#).

oma volitustes hartale. Komisjon märkis riiklike inimõiguste asutuste Euroopa võrgustiku rolli liikmesriikide abistamisel oma riiklikele inimõiguste asutustele A-staatusega asutuse akrediteeringu saamisel ja säilitamisel,⁸⁰ eelkõige suutlikkuse suurendamise ja hartaga seotud tavade jagamise koordineerimise kaudu.

Pärast harta strateegia vastuvõtmist **on veel viis riiklikku inimõiguste asutust saanud A-staatusega asutuse akrediteeringu** (Austrias, Küproses, Eestis, Sloveenias ja Rootsis)⁸¹ ning akrediteeritud riikliku inimõiguste asutuse loomisel on edusamme tehtud Tšehhis ja Rumeenias⁸². Riiklike inimõiguste asutuste Euroopa võrgustik aitab nimetatud institutsioonidel saavutada ja hoida oma akrediteeringut tehnilise abi andmise ja konsulteerimise kaudu. Komisjon käsitleb ombudsmanide, riiklike inimõiguste asutuste, võrdõiguslikkust edendavate riiklike asutuste ja muude sõltumatute asutuste olukorda oma aruannetes õigusriigi olukorra kohta tegevussuuna „Muud kontrolli- ja tasakaalustussüsteemiga seotud institutsioonilised küsimused“ all.

Pärast harta strateegia vastuvõtmist **on riiklike inimõiguste asutuste Euroopa võrgustik ja riiklikud inimõiguste asutused üha enam kaasatud harta kohaldamise toetamisse**⁸³. Riiklike inimõiguste asutuste Euroopa võrgustik korraldab hartaga seotud suutlikkuse suurendamist ja aitab koos oma liikmetega valmistada ette õigusakte ja poliitikameetmeid, mis hõlmavad põhiõigusi ja alusväärtusi⁸⁴.

Oma jõupingutuste toetamiseks **uurib komisjon vajadust anda täiendavaid suuniseid riiklike inimõiguste asutuste ELi õiguse kohase rolli kohta**, sealhulgas ka harta kohaldamisel ja võimalusi, kuidas liikmesriigid saaksid neid toetada. Komisjon jätkab riiklike inimõiguste asutuste toetamist harta kohaldamisel, sealhulgas ka rahastamisega nii kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste programmi raames ajavahemikul 2021–2027 kui ka kavandatava programmi „AgoraEU“ kaudu, kui see on vastu võetud.

Komisjon kutsub riiklike inimõiguste asutusi, võrdõiguslikkust edendavaid riiklike asutusi ja ombudsmane üles toetama harta kohaldamist ka edaspidi sihipärase tegevusega oma riigis, sealhulgas **andma üksikisikute teavet ja nõu põhiõiguste kohta** ning õiguskaitsevahendite kohta, kui nende põhiõigusi rikutakse.

---

⁸⁰ [NHRIs assessed as fully complying with the UN Paris principles are accredited with A-status](#) (Riiklikele inimõiguste asutustele, mis vastavad täielikult ÜRO Pariisi põhimõtetele, antakse A-staatusega asutuse akrediteering).

⁸¹ [Liikmesus – ülemaailmne riiklike inimõiguste asutuste liit, Meie liikmed – riiklike inimõiguste asutuste Euroopa võrgustik](#).

⁸² [Riiklike inimõiguste asutuste Euroopa võrgustiku tagasiside](#), lk 9–10.

⁸³ Riiklikud inimõiguste asutused on teatanud, et harta annab lisaväärtust, tugevdades õiguslike argumente, ning aitab tõlgendada ELi õigusnorme. Vastajad teatavad, et nad kasutavad hartat teabe esitamisel (70 %), koolituskursustel (61 %), põhiõiguste kohta teadlikkuse suurendamisel (83 %), kaebuste lahendamisel (61 %), riiklike osalejate nõustamisel uute poliitikameetmete (52 %) ja õigusaktide eelnõude (57%) kohta, õiguskaitsevahendite kohta teabe esitamisel või ohvrite toetamisel (49 %), kampaaniate korraldamisel (48 %) ning kohtuvaidlustes või strateegilistes kohtuvaidlustes (30 %). konsulteerimine põhiõigustega tegelevate asutustega, 3., 4. ja 5. küsimus.

⁸⁴ [Riiklike inimõiguste asutuste Euroopa võrgustiku tagasiside; tegevuskava põhiõiguste harta kohaldamise tugevdamiseks Euroopa Liidus \(2021–2024\); riiklike inimõiguste asutuste tegevus ELi põhiõiguste harta rakendamisel](#).

Täiendavaid jõupingutusi on vaja teha ka selleks, et tagada, et riiklikel inimõiguste asutustel on võimalik toetada harta kohaldamist kõikides liikmesriikides⁸⁵. Seepärast kutsub komisjon **liikmesriike üles kaasama riiklikke inimõiguste asutusi konsultatsioonidesse**, et nad saaksid sisuliselt kaasa aidata põhiõigustele avalduva mõju hindamisele, kui valmistatakse ette õigusakte ja poliitikameetmeid valdkondades, kus hartat kohaldatakse. Peale selle kutsub komisjon **liikmesriike üles töötama välja riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil algatusi hartaalase teadlikkuse ja suutlikkuse suurendamiseks**, tuginedes riiklike inimõiguste asutuste, inimõiguste kaitsjate, kodanikuühiskonna, kohalike ja piirkondlike ametiasutuste ja valitsuse vahel jagatud teadmistele.

3.3. Õiguspraktikud

Kohtunikel ja teistel õiguspraktikutel on ainulaadne roll põhiõiguste kohaldatavuse tagamisel. Harta strateegias kohustub komisjon rahastama hartat käsitlevaid koolitusi kohtunikele ja teistele õiguspraktikutele **õigusprogrammi**⁸⁶ raames. **Õiguslase koolituse strateegias aastateks 2021–2024** täpsustas komisjon, et õigusvaldkonna spetsialistidele tuleks pakkuda sihipäraselt koolitust harta, selle kohaldamisala ja konkreetsete põhiõiguste kohta, samuti seoste kohta riikliku õiguse ning Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga⁸⁷.

Liikmesriikide kohtud viitavad hartale üha enam⁸⁸. **Hartaga seotud eelotsusetaotluste arv on** alates 2020. aastast igal aastal **suurenenud** ja 2024. aastal esitati 128 taotlust⁸⁹. Käesoleva kokkuvõtte ettevalmistamiseks korraldatud konsultatsioonidel väljendasid õiguspraktikud seisukohta, **et harta lisab täiendava õigusnormina väärtust** põhiseaduslikele sätetele ja rahvusvahelistele inimõiguste alastele kohustustele eelkõige rände ja varjupaigaga seotud juhtumites ning ELi õigusaktide kohaldamisel seoses Euroopa vahistamismääruse, andmekaitse, lastekaitse ja maksustamisega. Vastanud õigusvaldkonna spetsialistid osutavad ka harta menetluslike artiklite (artiklid 47–50) kohaldamisele⁹⁰. Kuid praktikud toovad esile ka konkreetseid probleeme, millega nad on silmitsi harta kohaldatavuse kindlaksmääramisel⁹¹.

---

⁸⁵ Probleemidest, mis esinesid seoses sisulise kaasaaitamisega põhiõigusi mõjutavate õigusaktide ettevalmistamisele, nimetasid vastanud juurdepääsu puudumist avalikele dokumentidele või avalikule teabele (9%), ametiasutuste huvi puudumist koostöö vastu nende asutustega (22%), eri kanalite struktuurse koordineerituse puudumist (30%), piiratud teadmisi harta olulisuse kohta (35%) ning üldist töömahtu ja prioriteete (43%); konsulteerimine põhiõigustega tegelevate asutustega, 20. küsimus; [Riiklike inimõiguste asutuste Euroopa võrgustiku tagasiside](#), lk 3.

⁸⁶ Rahastamine koosneb meetmetoetustest (kokku ligikaudu 4 miljonit eurot aastas), Euroopa õiguslase koolituse võrgustiku (EJTN) tegevustoetusest (11,2 miljonit eurot aastas) ja hangetest (kuni 1 miljon eurot aastas). Ligikaudu 36% programmi eelarvest, st igal aastal umbes 15–16 miljonit eurot, eraldatakse õiguslasele koolitusele. Komisjon toetab ka Euroopa Õigusakadeemia tegevust, millega suurendatakse kohtunikonna ja juristide teadlikkust harta kohaldamisest. Harta rolli uuritakse Euroopa Õigusakadeemia koolituskursustel, sealhulgas igal aastal ajavahemikus 2021–2025. Lisateave on esitatud dokumendis [COM\(2024\) 456](#), lk 10.

⁸⁷ [COM\(2020\) 713](#), lk 2.

⁸⁸ FRA, 2024. aasta [aruanne põhiõiguste olukorra kohta](#), lk 122; 2023. aasta [aruanne põhiõiguste olukorra kohta](#), lk 45; ja 2022. aasta [aruanne põhiõiguste olukorra kohta](#), lk 37.

⁸⁹ FRA, 2025. aasta [aruanne põhiõiguste olukorra kohta](#), lk 94.

⁹⁰ Konsultatsioon õiguspraktikutega, 16. küsimus.

⁹¹ Õigusvaldkonna spetsialistid, kes vastasid, et nad kohaldavad hartat ainult harva (23%) või ei kohalda seda kunagi (20%), nimetasid probleemidena harta kohaldatavuse kindlaksmääramist konkreetsete juhtumite korral (7,5%), ajapuudust kohaldatavuse kontrollimiseks (8,5%) ja lisaväärtuse puudumist võrreldes Euroopa

Hartat käsitlev õiguslane koolitus ei ole veel jõudnud suurema arvu õiguspraktikuteni⁹². Kõige sagedasem põhjus sellises koolituses mitte osalemiseks on teadlikkuse puudumine⁹³ või ebapiisavad koolitusvõimalused riiklikul ja ELi tasandil⁹⁴. **Komisjon jätkab hartat käsitleva õiguslase koolituse toetamist** ka uues mitmeaastases finantsraamistikus kavandatava õigusprogrammi kaudu pärast raamistiku vastuvõtmist⁹⁵. Seepärast kutsub komisjon ka liikmesriike üles tagama, et hartat käsitlevat õiguslast alg- ja jätkuõpet korraldatakse ka liikmesriigi keeltes.

Harta strateegias kohustus komisjon toetama ka kohtunikele mõeldud e-õppe vahendite väljatöötamist. 2025. aasta detsembris avaldab komisjon lühikesed ELi õigust käsitlevad e-õppe kursused („**e-capsules on EU law**“), milles võetakse kokku ELi õiguse põhitunnused 40 teemal, kaasa arvatud harta⁹⁶. 2026. aasta alguses avaldab komisjon ka **53 hartat käsitlevat tasuta veebipõhist koolituskursust**, millest igaühes tutvustatakse 30 minuti jooksul üht sisulist artiklit ja harta üldsätteid. Sellele lisatud kirjalikus juhendis võetakse kokku artikliga seonduv kohtupraktika. Kursused on suunatud riikide ja ELi ametnikele. Kogu kirjeldatud koolitus tehakse avalikult kättesaadavaks Euroopa e-õiguskeskkonna portaali Euroopa koolitusplatvormil.

Hartat käsitleva teabe kättesaadavuse tagamiseks kutsus komisjon kohtunike võrgustikke ja teisi õiguspraktikuid üles tegema koolituse alal koostööd ja vahetama häid tavasid harta kohaldamise kohta, tuginedes komisjoni, Euroopa õiguslase koolituse võrgustiku (EJTN) ja FRA toetusele ning vahenditele. Neid materjale tuntakse ja kasutatakse aga vähe⁹⁷. Ka see osutab vajadusele anda hartaga seotud praktilisi suuniseid ja kohtupraktikat käsitlevat teavet (näiteks andmebaasid ja teabelehed), vahetada harta kohaldamisega seotud parimaid tavasid ja tõlkida peamised materjalid liikmesriikide keeltesse⁹⁸. Seepärast **jätkab komisjon õigusvaldkonna spetsialistide teadlikkuse suurendamist olemasolevatest hartat käsitlevatest veebipõhistest koolitusvõimalustest**, tehes koostööd FRAga, ning kutsub õiguslast koolitust pakkuvaid asutusi üles kasutama neid materjale koolituse korraldamisel. Lisaks kutsub komisjon liikmesriike üles jagama kohtunikele teavet olemasolevate hartat käsitleva koolituse võimaluste ja veebipõhiste vahendite kohta, tagades seejuures kohtute sõltumatuse austamise. Komisjon muudab paremini ligipääsetavaks ka uued hartat käsitlevad

---

inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga (3 %); konsultatsioon õiguspraktikutega, 15. ja 17. küsimus. 73,4 % vastanutest jätsid nendele küsimustele vastamata, mis mõjutab tulemuste usaldusväärsust.

⁹² Vastanud õiguspraktikutest 29 % teatasid, et nad on osalenud kohapeal korraldatud hartat käsitleval koolitusel, ja 21 % on osalenud veebipõhisel koolitusel; konsultatsioon õiguspraktikutega, 4. ja 6. küsimus.

⁹³ 54 %; konsultatsioon õiguspraktikutega, küsimus 6 b.

⁹⁴ Vastavalt 57 % riiklikul ja 34 % ELi tasandil; konsultatsioon õiguspraktikutega, 10. küsimus. Koolitusvõimalusi riiklikul tasandil peab piisavaks 61 % ja ELi tasandil 89 % vastanud koolitusorganisatsioonidest.

⁹⁵ [COM\(2025\) 463 final](#); [COM\(2025\)801](#).

⁹⁶ Ka „[Training videos for the judiciary and lawyers on the mission, jurisdiction and procedures of the Court of Justice of the European Union](#)“.

⁹⁷ Õiguspraktikute vastuste kohaselt on nad kasutanud komisjoni e-õiguskeskkonna portaalist kättesaadavat hartat käsitlevat õppevideot (16 % vastanutest), veebipõhist teabevahendit Charterpedia (7,5 %), FRA koostatud harta käsiraamatuid (13,8 %) ning FRA ja Euroopa Nõukogu käsiraamatuid harta ja Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni kohta (19,15 %). 59 % vastanutest ei olnud kasutanud ühtegi kättesaadavat õppevahendit; konsultatsioon õiguspraktikutega, 7. küsimus.

⁹⁸ Konsultatsioon õiguspraktikutega, 11. küsimus.

veebipõhised kursused ja annab oma veebisaidil jätkuvalt teavet harta ja selle kohaldamise kohta.

Komisjon tunnistas, et **õigusemõistmise digitaliseerimine** võib parandada kohtute suutlikkust tegeleda tõhusalt põhiõiguste küsimustega⁹⁹ ja toetab seetõttu liikmesriikide jõupingutusi digitaliseerimisel. Samal ajal tuleb õigusemõistmise digitaliseerimisel tagada põhiõiguste austamine ja isikliku osalemise võimalus kohtuistungil, kui osalejad vajavad seda oma põhiõiguste tõhusaks kasutamiseks¹⁰⁰.

4. Harta kui ELi institutsioonide suunanäitaja kasutamise edendamine

Harta strateegias rõhutab komisjon, et harta järgimine on ELi õigusaktide jätkusuutlikkuse tagamisel väga tähtis. Komisjon kohustus **hindama kooskõla hartaga nende peamiste algatuste puhul**, millel võib olla suur mõju põhiõigustele, alates nende ettevalmistavast etapist ning kogu otsustusprotsessi vältel¹⁰¹.

Selleks et aidata ELi töötajatel paremini hinnata mõju põhiõigustele, on komisjon ajakohastanud **tegevussuuniseid oma töötajatele harta kohaldamise kohta mõju hindamisel**¹⁰² ning levitab neid teabeallikana poliitikakujundajatele riiklikul ja kohalikul tasandil, nagu ta kohustus tegema strateegias. Lisaks korrapärasele paremat õigusloomet käsitlevatele koolituskursustele on komisjon välja töötanud **spetsiaalse koolituskursuse „ELi põhiõiguste harta mõjuhinnangutes“**, et tutvustada ELi töötajatele hartat ja anda neil suuniseid, kuidas hinnata seadusandlike ettepanekute põhiõigustele avalduvat mõju kooskõlas parema õigusloome normidega¹⁰³. FRA on andnud ELi institutsioonidele ja liikmesriikidele ka nõu kavandatavate õigusaktide ja poliitikameetmete mõju kohta põhiõigustele. Eespool nimetatud komisjoni **hartat käsitlevad veebipõhised kursused** sisaldavad nõuandeid ELi töötajatele selle kohta, kuidas tagada seadusandlike algatuste koostamisel põhiõiguste järgimist.

Komisjon tugineb oma algatuste ettevalmistamisel **sidusrühmadelt saadud sisenditele**, sealhulgas seoses **harta lõimimisega oma poliitikameetmesse ja ettepanekutesse**¹⁰⁴. Ka kodanikuühiskond osaleb mitmesuguste detsentraliseeritud vormis peetavate struktureeritud dialoogide ja konsultatsioonide kaudu ning võtab osa paljude komisjoni eksperdirühmade tööst. ELi uue kodanikuühiskonna strateegiaga luuakse ühine raamistik, et suunata ja tugevdada komisjoni koostööd kodanikuühiskonna organisatsioonidega.

---

⁹⁹ [COM\(2025\)801 final](#); [COM\(2025\)802 final](#), lk 2.

¹⁰⁰ [COM\(2023\) 786 final](#), „Tõhus õiguskaitse ja juurdepääs õigusemõistmisele“, lk 5.

¹⁰¹ Need kohustused tulenevad pidevatest jõupingutustest teavitada ELi töötajaid põhiõigustega seotud nõuetest, vt [KOM\(2010\) 057](#).

¹⁰² C(2025) 8354. Suunised täiendavad [parema õigusloome vahendite kogumi vahendit nr 29](#) „Põhiõigused, sealhulgas võrdõiguslikkuse edendamine“. Töövahendi nr 29 kohaselt peavad kõik komisjoni õigusaktid ja algatused olema hartaga kooskõlas.

¹⁰³ Kursus toimub veebis neljal korral aastas. 2023. ja 2024. aastal osales koolituskursusel umbes 170 ELi töötajat. 2025. aasta neli koolituskursust on veel pooleli.

¹⁰⁴ Sealhulgas portaali „[Avaldage arvamust!](#)“ ja sihtkonsultatsioonide kaudu. Portaali ajakohastati hiljuti ja sellest sai avalike konsultatsioonide, Euroopa kodanikualgatuse ja interaktiivse aruteluplatvormi ühtne kontaktpunkt.

Komisjoni **võrdõiguslikkuse rakkerühm**¹⁰⁵ töötab selle nimel, et tagada võrdõiguslikkusega seotud kaalutluste lõimimine kõikidesse algatustesse. Rakkerühm on välja töötanud protsessid, mis aitavad komisjoni töötajatel tagada, et ELi poliitikameetmed, õigusaktid ja rahastamisprogrammid edendaksid võrdõiguslikkust naiste ja meeste vahel ning tõkestaksid diskrimineerimist. Samuti on rakkerühm korraldanud töötajatele võrdõiguslikkuse peavoolustamise alast koolitust¹⁰⁶. Lisaks aitavad **võrdõigusliku liidu strateegiad** lõimida võrdõiguslikkust ja mittediskrimineerimist poliitikameetmetesse¹⁰⁷.

Lisaks suunavad **inimõiguste konventsioonid, mille osaline EL on**,¹⁰⁸ harta kasutamist ELi institutsioonide poolt, kuna EL on kohustatud oma õigusloomes järgima nende standardeid. ELiga ühinemine tugevdab seega harta rakendamist nende konventsioonidega hõlmatud poliitikavaldkondades¹⁰⁹. Jätkunud on ka ELi ühinemine **Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga**,¹¹⁰ et tagada ELis täiendav põhiõiguste alane väline kontroll.

Harta järgimise edendamiseks kogu ELi õigusloome protsessis on komisjon **kutsunud ka Euroopa Parlamenti ja nõukogu üles kasutama nende käsutuses olevaid vahendeid**,¹¹¹ et **tagada harta tõhus kohaldamine**. Nõukogu eesistujariigid on korraldanud harta kohaldamise alast koolitust nõukogu töötajatele ja liikmesriikide delegatsioonidele. 2024. aastal keskenduti koolitusel iga institutsiooni rollile põhiõigustele avalduva mõju hindamise ajal. Selle töö tugevdamiseks ka edaspidi **kutsub komisjon Euroopa Parlamenti ja nõukogu üles korraldama parimate tavade vahetamist**, et tagada harta austamine kogu õigusloometsükli.

---

¹⁰⁵ See koosneb komisjoni talituste ja Euroopa välisteenistuse esindajatest, keda toetab sekretariaat.

¹⁰⁶ 2024. aasta novembrini oli rakkerühm korraldanud 23 koolituskursust komisjoni töötajatele ning aidanud kaasa teadlikkuse suurendamise tegevustele.

¹⁰⁷ [Võrdõiguslikkus ja kaasamine: põhimeetmed – Euroopa Komisjon](#). 2025. aasta oktoobris võttis komisjon vastu [LGBTIQ+-inimeste võrdõiguslikkuse strateegia aastateks 2026–2030](#). Strateegia tugineb eelmisele strateegiale, et seada ühised eesmärgid, anda suuniseid ja tugevdada koordineerimist. 2025. aasta märtsis vastu võetud [naiste õiguste tegevuskava](#) sisaldab naiste ja meeste võrdõiguslikkuse valdkonna kohustusi, mis on kooskõlas harta artikliga 23. Soolise võrdõiguslikkuse strateegia aastateks 2026–2030 tugineb sellele tegevuskavale ja sisaldab konkreetseid soolise võrdõiguslikkuse edendamise meetmeid. [ELi rassismivastase tegevuskavale 2020–2025](#) järgneb uus [ELi rassismivastane strateegia 2026–2030](#). Tegevuskavas kinnitatakse, et diskrimineerimise, rassismi, ksenofoobia ja sallimatuse muude vormide vastu võitlemise meetmed põhinevad ELis kehtival õigusraamistikul, sealhulgas võrdõiguslikkusel ja mittediskrimineerimisel, nagu on sätestatud harta artiklites 20 ja 21. Sama on rõhutatud [romade võrdõiguslikkust, kaasamist ja osalemist käsitlevas strateegilises raamistikus aastateks 2020–2030](#) seoses romavastasuse ja romade diskrimineerimise vastu võitlemise meetmetega. Vahekokkuvõttes selle kohaldamise kohta, mis avaldati 2024. aastal, rõhutatakse horisontaalse põhimõttena harta järgimist. Vt ka [ELi strateegia antisemitismi vastu võitlemiseks ja juudi eluviisi edendamiseks \(2021–2030\)](#).

¹⁰⁸ Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalda ja perevägivalda ennetamise ja tõkestamise konventsioon ([ELi ühinemine Istanbuli konventsiooniga | EUR-Lex](#)). Istanbuli konventsioon oli ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni järel teine rahvusvaheline inimõiguste konventsioon, millega EL ühines ([Otsus – 2010/48 – ET – EUR-Lex](#)) (UNCRPD).

¹⁰⁹ Eelkõige selle artikkel 21 mittediskrimineerimise kohta, artikkel 23 naiste ja meeste võrdõiguslikkuse kohta ning artikkel 26 puuetega inimeste integreerimise kohta. [Puuetega inimeste õiguste strateegia](#) sisaldab ELis ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni rakendamiseks võetavaid meetmeid, järgides puuetega inimeste põhiõigusi.

¹¹⁰ 21. novembri 2025. aasta taotlus arvamuse saamiseks vastavalt ELi toimimise lepingu artikli 218 lõikele 11.

¹¹¹ Näiteks nõukogu suunised põhiõiguste vastavuskontrolli kohta (20. jaanuari 2015. aasta dokument nr 5377/15) või Euroopa Parlamendi kodukorra artikkel 40 ning institutsioonivaheline parema õigusloome kokkulepe (ELT L 123, 12.5.2016, lk 12–15).

Komisjon kutsub nõukogu üles jätkama nõukogu töörühmades **teadlikkuse suurendamist oma suunistest põhiõiguste järgimise kohta.**

Harta strateegia kohaselt on komisjon jätkuvalt taganud, et **põhiõiguste edendamiseks ja kaitsmiseks võetavad ELi sise- ja välismeetmed oleksid sidusad** ja üksteist vastastikku tugevdavad. 2020. aastal võttis komisjon vastu ELi inimõiguste ja demokraatia tegevuskava aastateks 2020–2024¹¹². Tegevuskava sisaldab suuniseid ELi kahe- ja mitmepoolseks tegevuseks inimõiguste alal ning on kooskõlas hartaga¹¹³.

Mitmepoolsel tasandil suhtleb liit ÜRO Inimõiguste Nõukogu, kolmanda komitee ja Peaassambleega ning toetab ÜRO inimõiguste ülemvoliniku volitusi ja sõltumatust. Alates 2020. aastast on EL pidanud inimõiguste teemal üle 60 dialoogi ja konsultatsiooni kolmandate isikutega¹¹⁴.

Kooskõlas oma kohustusega võtta **hartat arvesse kaubandus- ja investeerimislepingute ettevalmistamisel ja nende üle peetavatel läbirääkimistel** on EL jätkuvalt jälginud, kuidas ELi-välistes riikides järgitakse inimõiguste alaseid rahvusvahelisi norme¹¹⁵. EL kohaldab oma kaubanduspoliitikat, sealhulgas oma kaubanduslepingutes sisalduvaid kaubanduse ja kestliku arengu peatükke, mis juhinduvad komisjoni 2022. aasta teatisest „Kaubanduspartnerite jõud: ühiselt rohelise ja õiglase majanduseni“¹¹⁶ ning 2022. aasta teatisest, milles käsitletakse inimväärsel tööd kogu maailmas¹¹⁷. Samuti uurib komisjon jätkuvalt sidusrühmade kaebusi selle kohta, et partnerid ei täida kaubanduslepingute osaliste võetud kohustusi¹¹⁸.

Komisjon on jätkuvalt toetanud **laienemisprotsessis osalevaid riike põhiõiguste standardite järgimisel**. Kandidaatriigid peavad hakkama järk-järgult järgima harta sätteid, et saavutada liiduga ühinemise kuupäevaks täielik kooskõla. Komisjon toetab ja annab sellega seoses rahalist ja tehnilist abi ning jälgib edusamme iga-aastase laienemispaketi abil¹¹⁹.

Kandidaatriigid ja assotsieerimislepinguga riigid võivad taotleda **vaatleja staatust FRAs**, et saada abi oma õigusaktide ja poliitika kooskõlla viimisel põhiõigusi käsitleva õigustikuga.

---

¹¹² EL annab [tegevuskava](#) rakendamise aru aastaaruannetes inimõiguste ja demokraatia kohta maailmas. Vt nt [2024. aasta aruanne inimõiguste ja demokraatia kohta maailmas](#). Selleks kasutatakse kõiki tema käsutuses olevaid vahendeid, sealhulgas ELi inimõigustealaseid suuniseid, nõukogu järeldusi, demarše, strateegilist teabevahetust ja inimõiguste alaseid dialooge.

¹¹³ 2023. aasta vahekokkuvõttes järeldati, et tegevuskava on olnud tõhus inimõiguste ja demokraatiaga seotud välistegevuse suunamisel. Seepärast pikendati 2024. aastal tegevuskava kestust 2027. aasta detsembrini. [EL pikendab oma inimõiguste ja demokraatia tegevuskava 2027. aastani](#).

¹¹⁴ Neis dialoogides on komisjoni toetanud FRA, kes on esitanud näiteid selle kohta, kuidas EL kaitseb hartat.

¹¹⁵ [Üldiste tariifsete soodustuste kava](#). Eespool käsitletut tehakse kestlikku arengut ja head valitsemistava stimuleeriva erikorra alusel ja erikorra „Kõik peale relvade“ kohaselt tõhustatud koostöö kaudu. Lisaks on Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni tööalaste põhiõiguste põhimõtete austamine, edendamine ja rakendamine osa kaubanduslepingute osaliste võetud kohustustest. Need on seotud ühinemisevabaduse ja kollektiivläbirääkimiste õiguse tagamisega, sunniviisilise töö kõigi vormide või lapstööjõu kasutamise kaotamise, töö ja kutsealaga seotud diskrimineerimise kaotamise ning ohutu ja tervisliku töökeskkonnaga.

¹¹⁶ [COM\(2022\) 409](#).

¹¹⁷ [COM\(2022\) 66](#).

¹¹⁸ [Ühtne kontaktpunkt | Access2Markets](#).

¹¹⁹ Komisjon eeldab, et laienemisprotsessis osalevad riigid loovad sellised institutsioonid ja poliitikaraamistikud, mis kajastavad liikmesriikidelt nõutavaid institutsioone ja raamistikke. Komisjon hindab sellega seotud olukorda ja tehtud edusamme.

Praegu on vaateleja staatusega Albaania, Põhja-Makedoonia ja Serbia ning huvi vaateleja staatuse saamiseks on väljendanud veel mitu kandidaatriiki¹²⁰.

5. Inimeste teadlikkuse suurendamine hartast tulenevatest õigustest

Harta strateegia viimane tegevussuund keskendub avalikkuse teadlikkuse suurendamisele. 2025. aasta kevadel läbi viidud **Eurobaromeetri uuring harta tundmise kohta**¹²¹ näitab, et hartast oli kuulnud 49 % inimestest,¹²² mis näitab tagasihoidlikke edusamme alates 2019. aastast. Siiski tundis vaid 12 % vastanutest, et nad on hästi informeeritud oma hartast tulenevatest õigustest, mis osutab täiendavale vajadusele suurendada teadlikkust. Vastanud tahtsid jätkuvalt teada rohkem sellest, kuhu pöörduda oma õiguste rikkumise korral (64 %),¹²³ ning olid huvitatud harta sisust (62 %) ja sellest, millal harta kohaldub (62 %)¹²⁴.

Tõhus õiguskaitse on väga tähtis, sest see võimaldab inimestel kasutada oma põhiõigusi. Eurobaromeetri 2025. aasta uuring näitab, et kui nende hartas sätestatud õigusi rikutakse, esitaks 23 % inimestest politseile kaebuse, 21 % pöörduks ELi institutsioonide poole ja 18 % oma riigi kohtusse. Ainult 5 % pöörduks kodanikuühiskonna organisatsiooni poole. Need tulemused erinevad 2019. aasta uuringust vaid veidi.

Juba 2010. aasta strateegias märkis komisjon, kui raske on inimestel mõista asjakohaseid õiguskaitsevahendeid juhtudel, mil rikutakse hartat. Komisjon saab kodanikelt igal aastal põhiõiguste rikkumise kohta keskmiselt 1 500 kirja, millest enamik on seotud olukordadega, kus komisjonil puudub pädevus, sest puudub seos ELi õigusega. Kuna eelkõige vastutavad iga üksikjuhtumi korral õiguskaitse eest liikmesriigid, kutsus komisjon harta strateegias neid üles töötama välja algatusi, millega suurendataks inimeste teadlikkust nende hartas sätestatud õigustest ja sellest, kuhu pöörduda nende õiguste rikkumise korral, tehes seda eelkõige kohalike esindajate võimestamise kaudu. Sellised algatused on siiski üldsusele suures osas tundmatud¹²⁵. Seega on olemas võimalus **anda üldsusele rohkem teavet selle kohta, kuidas leida tõhusaid õiguskaitsevahendeid**. Seepärast kutsub komisjon **liikmesriike üles tegema koostööd sõltumatute põhiõigusinstitutsioonide ja kodanikuühiskonnaga, et anda teavet**

---

¹²⁰ Osalemine vaatejana FRAs on kasulik näiteks selleks, et parandada andmekogumist, koolitust ja suutlikkuse suurendamist.

¹²¹ Eurobaromeetri eriuuring nr 563; uuring põhines intervjuudel 26 319 osalenuga kogu EList.

¹²² Võrreldes 2019. aasta uuringuga (Eurobaromeetri eriuuring nr 487b) on teadmised hartast suurenenud 24 liikmesriigis 27st. Kõige rohkem oli teadlikkus suurenenud Maltas (24 protsendipunkti), Küproses (17 protsendipunkti) ja Ungaris (15 protsendipunkti). Teadlikkus oli vähenenud Austrias (4 protsendipunkti) ja Rumeenias (3 protsendipunkti) ning jäänud muutumatuks Kreekas. See tähendab suurenemist 6 protsendipunkti võrra võrreldes 2019. aastaga ja 10 protsendipunkti võrra võrreldes kõige varasemate, 2012. aasta kohta kättesaadavate andmetega.

¹²³ Suurenemine 3 protsendipunkti võrreldes 2019. aasta uuringuga.

¹²⁴ Suurenemine 1 protsendipunkti võrra võrreldes 2019. aasta uuringuga. Ainult 11 % vastanutest oskas õigesti vastata, millal harta kohaldub, st ELi institutsioonide tegevuse korral ja siis, kui liikmesriigid kohaldavad ELi õigust. Võrreldes 2019. aasta uuringuga, kus sellele õigesti vastanud oli 7 %, on tulemus siiski parem. Eurobaromeetri eriuuring nr 563, lk 18, 35. Eurobaromeetri eriuuring nr 487b, lk 15.

¹²⁵ 92 % vastanud kontaktasutustest märkis harta kohta teabe ja parimate tavade jagamist, kuid avalikkusele teabe andmisest teave puudub. Ainult 20 % vastanud kodanikuühiskonna organisatsioonidest teatas harta edendamise olemasolevate õiguskaitsevahendite kohta teabe andmise kaudu; konsultatsioon kodanikuühiskonnaga, 20. küsimus.

põhiõiguste ja õiguskaitsevahendite kohta, mida saab kasutada põhiõiguste rikkumiste korral kõikidel tasanditel.

Harta strateegias rõhutas komisjon ka **kohalike ametiasutuste olulist rolli hartaalase teadlikkuse suurendamisel**. Kohalikel ja piirkondlikel ametiasutustel on head võimalused korraldada teadlikkuse suurendamise algatusi, sealhulgas avalikkuse teavitamise kampaaniaid, kogukonda kaasavaid üritusi, koolitust kohalikele ametnikele ja hariduslikke teavituskampaaniaid, nt harta päevi. Kuigi seda potentsiaali kasutatakse senini vähe,¹²⁶ on sellised jõupingutused ka edaspidi asjakohased, et tuua hartat inimestele lähemale.

Komisjon märkis ka seda, kui tähtis on selgitada inimestele põhiõigusi lugude kaudu tegelikust elust. Ajavahemikus 2021–2022 korraldas komisjon teadlikkuse suurendamise kampaania, et teavitada inimesi nende hartas sätestatud õigustest¹²⁷. 2025. aastal korraldab komisjon **harta väljakuulutamise 25 aasta möödumise tähistamiseks** sotsiaalmeedias kampaania harta üksikute artiklite kohta¹²⁸ ja sellest, mida põhiõigused inimeste jaoks tähendavad.

Programmist „Erasmus+“ on toetatud ka põhiõigustega seotud projekte ja **hartas sätestatud õiguste tutvustamist noortele**¹²⁹. Lisaks on põhiväärtuste ja inimõiguste õpetamine arenguhariduse ja teadlikkuse suurendamise programmi ülemaailmse kodanikuhariduse tegevuskava peamine osa¹³⁰.

Harta strateegias kohustus komisjon ka **suurendama laste teadlikkust nende õigustest**, mis tulenevad ELi lapse õiguste strateegiast¹³¹. See 2021. aastal vastu võetud strateegia töötati välja koos lastega ja laste jaoks, et tuua ELi poliitikameetmed ja õigusaktid lastele lähemale¹³². Lapsed aitasid kaasa ka dokumentide lihtsamaks ja kättesaadavamaks muutmist käsitlevate suuniste koostamisele¹³³. Alates **ELi laste osalusplatvormi** loomisest 2022. aastal¹³⁴ on lastega konsulteeritud osade poliitiliste algatuste üle ja lapsi on kaasatud neile algatustele lapsesõbralikuma vormi andmisesse.

Hartaalase teabe andmise ja teadlikkuse suurendamise tugevdamiseks **jätkab komisjon ka edaspidi selliste jõupingutuste rahastamist riiklikul, kohalikul ja piirkondlikul tasandil** kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste programmi ja selle jätkuna kavandatud programmi „AgoraEU“ tegevussuuna „CERV+“ kaudu, kui see on vastu võetud, ning suurendab ka komisjoni enda teadlikkust näiteks teavitustegevuse ja konverentsi kaudu, millega tähistatakse 25 aasta möödumist harta väljakuulutamisest.

---

¹²⁶ Konsultatsioon kohalike ja piirkondlike ametiasutustega, 12. ja 13. küsimus, millele vastanutest on korraldanud põhiõiguste tutvustamiseks teavitustegevust kohalikele kogukonnale 4 % ja kohalikele poliitikutele 6 %.

¹²⁷ [#RightHereRightNow](#). Kampaania hõlmas viit põhiõigust, mille sihtrühmad olid 15–24aastaste ja 25–39aastaste vanuserühm Küproses, Maltas, Madalmaades ja Rootsis. Kampaaniaga kokku puutunud isikutest 30 % oli pigem teadlik hartast ja 14,85 % oli pigem teadlik ELi rollist põhiõiguste kaitsmisel.

¹²⁸ ELi õigused | LinkedIn; [ELi õigus- ja tarbijaküsimuste peadirektoraat | Facebook](#).

¹²⁹ [COM\(2024\) 456 final](#), lk 13–15.

¹³⁰ [Projektid – ELi arenguhariduse ja teadlikkuse suurendamise programm](#).

¹³¹ [ELi lapse õiguste strateegia](#), COM(2021) 142.

¹³² Vt [Euroopa Liidu laste õiguste tegevuskava](#), mis on strateegia lastele mõeldud lihtsalt loetav versioon.

¹³³ [Kirjalike dokumentide lapsesõbralike versioonide koostamise juhend](#).

¹³⁴ [ELi laste osalusplatvorm | Euroopa Liit](#). Platvormi veebisaidil antakse lastele teavet nende õiguste kohta lapsekesksel ja lapsesõbralikul moel. Platvorm edendab ja rakendab praktikas laste õigust olla ära kuulatud.

6. Kokkuvõte

Veerand sajandit pärast harta väljakuulutamist **suunab see kindlalt ELi poliitikat ja õigusakte ning nende rakendamist ja kohaldamist liikmesriikides**. Käesolev vahekokkuvõte näitab, et enamik harta strateegias sisalduvatest poliitilistest kohustustest on täidetud. Komisjon on süvendanud koostööd liikmesriikidega, toetanud kodanikuühiskonda ja sõltumatuid põhiõigustega tegelevaid asutusi, edendanud õigusosalast koolitust ja tugevdanud harta kasutamist õigusloomeprotsessides. Käesoleva vahekokkuvõtte koostamiseks peetud konsultatsioonid kinnitavad, et sidusrühmad kogu ELis võtavad sisulisi meetmeid, mis on kooskõlas hartaga.

Samal ajal on harta tõhusa kohaldamise tagamisel endiselt probleeme. Avaliku sektori asutuste, spetsialistide ja laiema üldsuse teadlikkust hartast tuleb parandada. Jätkuv suutlikkuse suurendamine, parem juurdepääs teabele, järelevalve ja jõustamine on ka edaspidi olulised, et tagada harta järjepidev rakendamine ja kohaldamine igal tasandil. Eelkõige tuleks keskenduda teabe ja koolituse pakkumise suurendamisele, et sellistest meetmetest saaks kasu palju rohkem ametnikke, kodanikuühiskonna sidusrühmi ja õigusvaldkonna spetsialiste ning et need aitaksid suurendada harta üldist kohaldamist. Käesolevas vahekokkuvõttes esitatakse täiendavad meetmed nendes valdkondades.

Harta strateegia rakendamise teisel poolel arendab komisjon edasi oma iga-aastaseid harta kohaldamist käsitlevaid aruandeid ja võtab tugevdatud meetmeid, et toetada harta rakendamist ja kohaldamist liikmesriikides. Ta korraldab harta kontaktasutuste tööd komisjoni võrgustikuna, et toetada neid tõhusa koordineerimise ja koostöö tagamisel harta kohaldamisel, ning käivitab vastastikuse õppe programmi, et aidata riiklikel sidusrühmadel vahetada hartaga seotud parimaid tavasid kõigil tasanditel. Samuti on vaja teha täiendavaid jõupingutusi tagamaks, et kodanikuühiskonnal, inimõiguste kaitsjatel ja sõltumatutel põhiõigustega tegelevatel asutustel oleksid jätkuvalt volitused toetada harta kohaldamist. Komisjon rakendab ELi kodanikuühiskonna strateegia meetmeid ja uurib vajadust täiendavate suuniste järele seoses riiklike inimõiguste asutuste rolliga ELi õiguses.

Vahekokkuvõte näitab, et hartas sätestatud õiguste austamise ja kaitse suurendamiseks kõigis ELi poliitikavaldkondades on vaja sihikindlaid meetmeid. Seepärast julgustatakse liikmesriike ja muid sidusrühmi levitama seda aruannet riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil. Jätkuv koostöö ELi institutsioonide, liikmesriikide ja teiste sidusrühmade vahel on vajalik, et tagada harta kohaldamine ja rakendamine aastatel 2026–2030 ja ka edaspidi.